

Oppikurssi sosialismissa

Latinit ALGERNON LEE

Julastaan Rand-koulun kirjenvaihtolähtösiinä. Koulun lavalla Säkênille mukaeltu

LÄKSY X.

KAPITALISTINEN JÄRJESTELMÄ.

Tämän kurssin seuraavissa läksyissä tulemme selostamaan kapitalismin levenemistä Englannista Euroopan muihin osiin ja Amerikkaan. Tällä kertaa jätämme sikseen sen historiallisen kehityksen ja koostamme taloustieteellisesti tutkia tämän yhteiskunnallisen järjestyksen luonnetta.

Ymmärtääksemme kapitalistisen järjestelmän toimintatapoja ja ymmärtääksemme sosialistiliikkeen, joka kehittyi kapitalistisen järjestelmän pohjalta, pyrkien hävittämään tämän järjestelmän, meidän tulee pitää mielessä tärkeimmät seikat, jotka erottavat kapitalismin muista yhteiskunnallisen järjestyksen muodoista.

1. Hyödykkeitten tuottaminen yleisiä kauppamarkkinoita varten. — Hyödykkeillä tarkotamme kaikkia ihmistyön avulla valmistettuja tavaroita, joita ihmiset tarvitsevat ruumillisen, henkisen ja yhteiskunnallisen elämän ylläpitämiseksi. Pintapuoliset ajattelijat otaksuvat, että ihmisten toimintana on aina ollut valmistaa hyödykkeitä kaupaa varten. Tutkimuksemme osoittavat, että niin ei ole asianlaista. Totta on, että jonkinlaisia tavarointien vaihtoa on ollut olemassa raakalaisuudesta saakka. Viisessä aikoina tämä tavarointien vaihtokauppa on ollut laajempi kuin toisina. Mutta muinaisen sivistyksen lolo-aikoinakin vain pieni osa työn tuotteista oli tarkotettu myyntiä varten, ja näitäkin tavaroita myytiin etupäässä vain niillä paikkakunnilla, missä niitä valmistettiin. Keskiajan kuluessa tavarointien valmistaminen kaupaa varten oli vielä enemmänkin rajoitettu. Kansan suuri enemmistö työskenteli maanviljelyksessä ja suurin osa tuotteista käytettiin sillä maatilalla, missä niitä valmistettiin; se pieni vähemmistökin, joka työskenteli käättyöläis-ammateissa, valmisti tavaroita enimmäkseen vain tilauksen mukaan.

Viiidennentoista vuosisadan aikana

tuotanto kaupaa varten kasvoi nopeasti. Mutta vasta suurten mekaanisten keksintöjen jälkeen tuotanto kaupaa varten lakkasi olemasta poikkeusilmiö, muodostuen taloudellisesti edistyneitten maitten vallitsevaksi tuotantomuodoksi. Sellaisissa maissa tänään ainostaan pieni vähemmistö kansasta työskentelee maanviljelyksessä. Mutta hekin myyvät suurimman osan tuotteistaan ja ostavat huomattavan osan ravinnostaan ja melkein kaikki vaatteensa, huone- ja työkalunsa, polttoaineensa jne. Toisilla aloilla valmistetaan hyödykkeitä yksinomaan kaupaa varten ja työläiset enempää kuin työnantajat eivät tiedä, kuka tulee käyttämään niitä hyödykkeitä, jotka he laskevat markkinoille.

2. Kilpailuvapaus. — Aikaisemmissa yhteiskuntamuodoissa useimmat ihmiset olivat joko taloudellisen välttämättömyyden, tapojen tahi lakien vuoksi pakotettuja rajottamaan toimintansa määrättyihin toiminta-aloihin määrättyillä paikkakunnilla. Maa kuki perintönä sukupolvelta toiselle, eikä sitä voitukaan helposti siirtää mulle. Sikäli kuin tavarointien myyntiä ja työvoiman palkkaamista yllmalkaan tapahtui, olivat hinnat ja palkat tarkasti määrätty laeilla ja säädokeilla. Kapitalistisessa yhteiskunnassa sen sijaan jokainen henkilö on yleensä lain mukaan vapaa oman tahtonsa mukaisesti vaihtamaan toimialaa ja asuinpaikkaa sekä ostamaan ja myymään maata, tavaroita ja työvoimaa sellaisilla ehdoilla, joista sovitaan kussakin tapauksessa. Ostajat kilpailevat hinnasta ostaessaan tavaroita, myyjät tavaroita myydessään, työnantajat etsiessään työvoimaa ja työläiset työvoimansa myynnissä. Laki ja tavat eivät ainostaan salli kilpailua, vaan vieläpä yleensä kieltävät kilpailun rajottamista. Kun kilpailu on näin yleistä, pakottaa taloudellinen välttämättömyys ihmisii kilpailemaan, mlieilytti se sitten heitä tahi ei. Jokainen, joka tah-

too myydä tahi ostaa jotakin, — tavarointa tahi työvoimaa — on pakotettu mukautumaan niihin ehtoihin, jotka asettaa saman aikomuksen omaava kilpailijansa.

Tähän on tehtävä se huomautus, että kun kapitalismi kehittyi huippuunsa, niin kilpailu alkaa hävitä. Mutta täniä kilpailun häviäminen eroaa suuresti kapitalismin edellä olleitten aikojen kilpailun puutteesta. Kilpailun lakkaaminen merkitsee kapitalismin kypsymistä ja muuttumista korkeammaksi yhteiskuntamuodoksi. Tässä yhteydessä puhumme kapitalismin normaalisesta kehityksestä aikoina.

3. Tuotanto tapahtuu suuressa mitakaavassa voimakoneitten avulla. — Koneitten käytäntöön ottaminen teollisuudessa on kaksinkertaistuttanut, jopa kolminkertaistuttanut sen tavaramäärän, minkä määrätty määrä työllisiä voi tuottaa määrätyn ajan kuluessa. Tämä tekee mahdolliseksi sen, että näitä tavaroita myydään halvemmalla kuin ennen. Käsiyty ei voi kilpailulla uusien menettelytapojen kanssa. Jos millä alalla tahansa tulee käytäntöön sitä alaa palveleva kone, niin ihmisillä ei ole muuta valinnan varaa kuin heittää pois käsiytykalut ja käyttää konetta.

4. Yliä muuttuva ja laajeneva yhteiskuntajärjestelmä. — Jokainen keksintö helpottaa toisen keksinnön syntymistä ja tekee sen välttämättömäksi. Työtavat lakkaamatta paranevat. Jokainen tuotantotapojen muuttuminen muuttaa jollentekin ihmisten elämän ehtoja ja muuttaa luokkien ja kansojen välisiä suhteita. Joku erikoinen mekaaninen keksintö saattaa joko vähitellen tahi yhtäkkiä pyyhkäistä pois liikealan, jossa palveli paljon työllisiä ja johon oli sijoitettu usean rahasisjottajan, työnantajan tahi kauppiaan pääomaa, ja samalla syntyy tällä alalla uusia pääoman sijoituksen muotoja ja uusia työehtoja. Sellainen muutos saattaa rikastuttaa joitakin ihmisiä ja syöstiä toisia kurnjunteen, viedä pois ihmiset joiltakin paikkakunnilta, ahdan toisia, mullistaa vallitsevia lakeja ja tapoja ja luoda uusia. Edistyneimmät laitokset tuotannon oteväenmyyden kautta laajentavat liikealaansa vähemmän edistyneitten kustannuksella. Uudet elämisen ja työnteon tavat luovat uusia elämisen tapoja, uusia harrastuksia, pyrkimyksiä, tunteita ja maailmankäsityksiä, — antavat kansoille ja luokille uuden yhteiskunnallisen ajatustavan.

5. Yhteiskunnallinen tuotanto. — Aikaisimmista ajoista saakka on ihmisten aineellisten tarpeitten tyydyttämiseksi suoritettava työ vaatinut jonkun verran keskinäistä apua. Ei ole koskaan ollut sellaista aikaa, jolloin joku ihminen, jonkun erakon tavoin, olisi itse valmistanut kaikki tavarat, mitä hän henkilökohtaisesti käytti. Mutta siitä saakka kun raakalaiskauden kommunistinen laumaelämä lakkasi, ja meidän aikoihimme asti, on työnteko ollut yksilöllistä, etupäässä määrättyä yksilöllistä tarvetta tyydyttävää ja sen suoritus määrättyjen yksilöitten käsissä, jotka valmistivat koko kappaleen. Voimakoneitten käytäntöön ottaminen käsiytykalujen tilalle on perinpohjin muuttanut tämän asiantilan. Uudenaikaisessa teollisuusalaituksessa ei yksikiin työllinen valmistu työhön valmistu esinettä kokonaisuudessaan. Jokaisen työ on merkityksellinen ainostaan suhteessaan toisen henkilön suorittamaan osuuteen. Tehdas on monimutkainen laitos, jossa useat pää ja useat kädet, erikoinen specialiseerattuna määrättyä työn osuutta varten, toimivat yhdessä määrätyn suunnitelman ja järjestyksen mukaisesti. Kalkki valmistetut tavarat ovat kaikkien työlläisten yhteisesti valmistamat, siihen kuuluen sellaisiakin työllisiä, jotka eivät koskaan näe tahi koskettele noita tavaroita. Mutta itse tehdaskaan ei ole riippumaton tekijä. Se on riippuvainen muista laitoksista, joista se saa välineitä, raaka-aineita ja polttoaineita, tahi jotka toimittavat sen tavaroita markkinoille. Koska käsiytytuotanto ei voi kilpailulla tehdastuotannon kanssa, niin entiset enemmän tahi vähemmän riippumattomat tuottajat ovat vastoin tahtoaan pakotetut muuttumaan yhteistuohtajiksi.

6. Yksilöllinen omistus. — Mutta vaikka kapitalismin tuotannollinen puoli täten on yleisyhteiskunnallinen, niin omistukseen ja jukoon niiden se on tiukasti yksilöllinen. Tehtaat kaikkine välineineen ja aineineen ovat yhden henkilön, tahi henkilöryhmän persoonallista omaisuutta. Työlläisen yhteiskunnallisen työn tulos, samoin kuin ne välineet, joita työlläiset yhteisesti käyttävät, ovat työnantajan yksityisomaisuutta. Työlläisille maksetaan henkilökohtainen palkka heidän työnsä tuloksista, ei sen mukaisesti, minkä arvoisen palveluksen he suorittavat, vaan sen mukaisesti, millainen

heldän asemansa on yksilöllisinä kilpailijoina työmarkkinoilla.

Huom.! Se selkka, että tuotannon välleent nykyään ovat enimmäkseen yhtiöitten hallussa, ei muuta tämän omistumuodon yksilöllistä luonnetta. Jokainen yhtiön jäsen omistaa määrätyn määrän osakkeita, jotka hän voi myydä tahtonsa mukaisesti ja liikkeeseen voitot saa osakkeenomistaja henkilökohtaisesti voitto-osinkojen muodossa. Osakeyhtiö on yksinkertaisesti vain teknillinen järjestely, jonka kautta useat kapitalistit, suuret ja pienet, voivat käyttää hyväkseen suurpääoman vallassa olevaa säästämistä, keskitettyä järjestelyä ja jakoa, silti pidättäen itselleen omaisuuden yksilöllisesti omistamisesta koituvia etuja.

7. Omaisuus ja työ erotetut toisistaan. — Yksityisomaisuuden vaikutus tuotantotapoihin riippuu omistetun omaisuuden laadusta. Kun työn suorittivat yksityiset henkilöt käyttäen halpoja ja yksinkertaisia työkaluja, niin tuotannon välineitten yksityinen omistaminen merkitsi sitä, että työläinen omisti liikkeitensä varten tarvittu välineet ja siten myös omisti työnsä tuloksen. Sellainen henkilö, joka oli samalla kertaa sekä työläinen että omistaja, oli "oman itsensä herra", — taloudellisesti vapaa yksilö. Mutta kun tämän omistumuodon tilalle on tullut laajojen tehdaslaitoksien yksityinen omistus jota käytetään useitten työläisten yhteisen työn avulla, niin on yksityisellä omistuksella aivan päinvastainen vaikutus; se merkitsee sitä, että muutamat henkilöt omistavat välineitä, joita toiset henkilöt tarvitsevat tehdäkseen työtä ja elääkseen. Tämä järjestelmä jakaa ihmiset kahteen luokkaan, — omistajiin, joiden ei tarvitse tehdä työtä, ja työläisiin, jotka eivät omista elämän välineitä. Tämän vuoksi jälkimmäiset joutuvat ensimmäistujen alamaisuuteen. Tämä vastakohta heijastuu työläisten yhteiskunnallisessa ajatustavassa eri historiallisina kautena. Niin kaupan kuin on olemassa käsitteellisuutta ja sen mukana olevaa tuotannon välikappaleitten olemista työläisten käsissä, työläiset pysyvät yksilöllismielisinä ja ihailevat yksityistä omistusoikeutta. Mutta kun koneiteollisuus astuu tilalle, se synnyttää työläisissä yhteistoiminnan pyrkimyksiä ja asettaa ihanteekseen yhteiskunnallisen omistuksen. Kummassakin tapauksessa he tavoittelevat vapautta ja tasa-arvoisuutta, mutta käyttävät siinä eri keinoja aina

kulloinkin vallitsevien olosuhteitten mukaisesti.

Polkkeuksia ja luonnottomuuksia. — Epäilemättä voisi nykyisestä kapitalistisesta järjestelmästä löytää polkkeuksia kaikista edellä määritellyistä ilmiöistä, ja myöskin osottaa, että jotkut tässä mainitut ilmiöt ovat olleet olemassa ennen kapitalismin nousua ja toiset taas tulevat jäämään senkin jälkeen kun kapitalismi häviää.

Ei yksikään edellämainituista ilmiöistä, erikseen otettuna, riittäisi silmänsä erottamaan kapitalismin muista yhteiskuntajärjestelmistä. Mutta kaikki yhteen otettuna, ne kyllä riittävät määrittelemään kapitalistisen järjestelmän erikoista luonnetta. Jotkut ilmeiset polkkeukset ja luonnottomuudet eivät tee olemattomaksi yleistä sääntöä.

Lukija ymmärtäne, että peräkkäin seuraavia historiallisia kausia ja yhteiskunnallisia järjestelmiä ei voi erottaa toisistaan jollakin jyrkästi ja määrittynyt ajankohtaan vedetyllä rajalla. Niinkuin yksilön elämässä me emme voi päivän päälle määrittellä siirtymistä lapsuudesta nuoruuteen, nuoruudesta miehuuteen ja miehuudesta vanhuuteen, niin myös yhteiskunnallisessa elämässä emme voi sanoa vuotta, — joskin voimme sanoa vuosisadan —, jolloin feodalismi teki tilaa varhaiselle kapitalismille ja tämä vuorostaan kypsyneelle kapitalismille. Historiassa näemme pitkiä kausia, joiden kuluessa joku uusi muoto vähitellen kehittyi yhteiskunnan sisässä, ja toisia, lyhyitä ja kiihkeitä kausia, missä nopean muutoksen kautta tulee perustetuksi uusi järjestelmä. Nämä viimeainitut vallankumoukset eivät ole satunnaisia tahi luonnottomia, — ne ovat osa yhteiskunnan koko kehityksestä. Jokainen uusi järjestelmä sikiää edellisen järjestelmän sisässä ja saavutetaan määrätyn kehityksen asteelle ei voi mennä kauvemmas hävittämättä sitä mikä sen synnytti ja astumatta sen tilalle. Mutta vanhan järjestelmän jätteet ja vaikutukset saattavat elää kaupan sen jälkeen kun uusi järjestelmä on syntynyt. Jokaisella järjestelmällä on nuoruutensa, kypsymisensä ja rappeutumisen kausi. Jonakin määrättyä aikana jotkut kansakunnat kehittyvät nopeammin kuin toiset, niin että me voimme samana aikana nähdä rinnakkain useita eri kehityksen vaiheita. Edistyksen kulunopeus vaihtelee myös ei ainoastaan eri kansojen kesken, mutta myös taloudellisen toiminnan eri aloilla. Niin-

nä maanviljelyksen toimintatavat ovat viime kahden sadan vuoden ajan kehittyneet paljon hitaammin kuin teollisuuden, kalvosteollisuuden ja kulkuvälineitten. Myös muutamissa teollisuusaloissa jotkut alat säilyttävät käsityövälineitä paljon kauvemmin kuin

toisissa. Mutta kaikki pyrkivät samaan suuntaan.

Luettavaa kirjallisuutta.

Marxin taloudelliset opit; Marxin Arvo, hinta ja voitto; Vail'in Tieteellisen sosiologismin perusteet; Erfurtin ohjelma.

